Broedvogelinventarisatie van de Roodborsttapuit op Walcheren in 2009

Op het Zeeuwse Vogelaarsoverleg was besloten om in 2009 provinciebreed het aantal broedparen van de Roodborsttapuit te inventariseren. Hier volgt een kort verslag van de resultaten van de inventarisatie van de Roodborsttapuit op Walcheren. Op Walcheren is de telling uitgevoerd door de leden van de Vogelwerkgroep Walcheren. Walcheren werd opgedeeld in tien deelgebieden. Dat waren gebieden waar op basis van historische waarnemingen eventueel territoria van de Roodborsttapuit verwacht konden worden. De systematische tellingen in de deelgebieden werden aangevuld met losse waarnemingen van territoria buiten die deelgebieden. De waarnemingen buiten de deelgebieden zijn afkomstig van de website www.waarneming.nl.

Totaal werden 32 - 35 territoria vastgesteld. De verdeling van het aantal territoria over de telgebieden is als volgt:

- Kuststrook Dishoek – Valkenisse: *geen territoria*
- Kuststrook Zoutelande – Westkapelle: *0-1 territorium*
- Kuststrook Westkapelle tot aan golfbaan Domburg: *6 territoria*
- Golfbaan Domburg: *2-3 territoria*
- Domburg tot aan Oranjezon: *8-9 territoria*
- Oranjezon: *9 territoria*
- Vrouwenpolder duinen en Veerse Dam: *geen territoria*
- Omgeving Veerse Weg Middelburg: *geen territoria*
- Omgeving Nieuw en St. Joosland: *geen territoria*
- Sloegebied: *4 territoria*
- Overige losse waarnemingen (Biggekerkse Bos, Suzannapolder Arnemuiden en Kanaalweg Kleverskerke): *3 territoria*

Aan deze telling werkten mee: Floor Arts, Mario Aspeslagh, Jan Goedbloed, Marcel Klootwijk, Rob Sponselee, Jos Tramper, Jaco Walhout en Wouter van Zandbrink. Karel Leeftink vond drie territoria buiten de van te voren vastgestelde te inventariseren gebieden.

Vogels van Walcheren (Walhout en Twisk 1998) vermeld voor halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw 15-20 paar. Het aantal broedparen van de Roodborsttapuit is dus in vergelijking met de jaren negentig van de vorige eeuw verdubbeld. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de kuststrook van Westkapelle tot aan Vrouwenpolder (25-27 territoria). De toename op Walcheren is toe te schrijven aan een forse toename in dit kerngebied en de vestiging van diverse paartjes in het Sloegebied (4 territoria). De toename op Walcheren past geheel in het landelijk beeld. Landelijk vertoond de Roodborsttapuit een sterke toename (SOVON & CBS).

Bronnen:

– Walhout J.M. & Twisk F. 1998. Vogels van Walcheren. Stichting Avifauna van Walcheren, Middelburg.
– SOVON & CBS. Netwerk Ecologische Monitoring, SOVON & CBS, www.sovon.nl.

Floor Arts

De watervogels van 't Vroon in 2008

Inleiding

Een nieuw natuurgebied

Met de ruilverkaveling van Walcheren is besloten om de landbouwgronden achter de Zeedijk van Westkapelle om te vormen tot een waterrijk natuurgebied. 't Vroon ligt aan de binnenkant van de Zeedijk van Westkapelle en strekt zich uit vanaf het dorp tot aan de Baaiweg. Het gebied heeft een oppervlakte van 90 ha. In het najaar van 2007 is men begonnen met het omvormen van de landbouwgronden tot natuurgebied. In december 2007 waren de grote lijnen van het nieuwe natuurgebied zichtbaar. De afgegraven delen vulden zich al snel met water. In december 2007 kon er zelfs worden geschaatst op de nieuw ontstane plas rond de oude ijsbaan! Het deel tussen de K. de Vosweg en Baaiweg kon voorlopig nog niet worden ingericht. Voordat in de winter van 2007/2008 't Vroon werd aangelegd waren in het gebied al twee waterrijke gebiedjes aanwezig; dat waren de IJsbaan en een al eerder tot natuurgebied omgevormde plas. In deze twee waterrijke gebiedjes kwamen enkele soorten watervogels voor in kleine aantallen.

Beheer

Begin mei 2008 is de inrichting afgewerkt; ruiterpaden en de afrastering werden aangelegd. Vervolgens werden runderen met kalfjes, pinken en een Zeeuws paard losgelaten in het gebied. Dit vee bleef tot eind november in het gebied, in december 2008 stonden er twee runderen. Begrazing is een methode om vegetatiesuccessie af te remmen en zodoende het gebied open te houden. Eind september werd in het deel tussen de Hogeweg en de K. de Vosweg en groot oppervlak geegd en, naar ik aanneem, een grasmengsel ingezaaid. Eerder was de vegetatie op die delen al doodgespoten.

't Vroon, oktober 2008. Foto: Floor Arts

Waterstand en weer
Het natuurgebied is waterkundig geïsoleerd van de omgeving en heeft dus een geheel eigen regime. Het waterpeil wordt bepaald door regenval en verdamping. Eind 2007 waren de lage delen door regenval gevuld met water. In de winter 2007/2008 stonden de lage delen onder water. Begin mei 2008 daalde door verdamping de waterstand. De droogvallende slikken trokken veel steltlopers aan. In de zomer van 2008 was de waterstand laag; grote oppervlaktes stonden droog. Begin augustus verdwenen de drooggevallen delen weer onder water door extreme regenval (>100mm). Begin oktober viel er nogmaals extreem veel regen. Het waterpeil steeg zover dat er vrijwel geen slik meer over was. Als gevolg van het natte najaar was in december de waterstand relatief hoog. Het vroor vanaf 26 december, en op 29 december was 't Vroon dichtgevroren en kon er voor de tweede opeenvolgende winter worden geschaatst. De watervogels hadden, op enkele Meerkoeten na, het gebied verlaten.

Methode
Dit rapport presenteert de resultaten van watervogeltellingen in 't Vroon in 2008. Vanaf januari 2008 zijn een jaar lang minimaal eenmaal per maand alle watervogels geteld in 't Vroon. Indien in een maand meerdere tellingen plaatsvonden is het maandmaximum gebruikt. Overvliegende watervogels tellen niet mee, alleen vogels die van het terrein gebruik maakten zijn opgenomen in dit rapport. De meeuwen en sterns worden buiten beschouwing gelaten in dit verslag, omdat ze niet systematisch zijn geteld. De tellingen vonden plaats vanaf de rand van het gebied en werden uitgevoerd met een verrekijker. Omdat niet alle delen van het gebied goed zijn te overzien, zijn de gepresenteerde aantallen een minimum. Voor dit verslag zijn de watervogels ingedeeld in drie voedselgroepen: de viseters, de planteneters en de bodemdiereters. Tot de viseters behoren de fuutachtigen, Aalscholver, reigers, Lepelaar en IJsvogel. De zwanen, ganzen, bijna alle soorten eenden, Waterhoon en Meerkoet behoren tot de planteneters. De steltlopers, Bergeend, Casarca en duikeenden behoren tot de bodemdiereters.

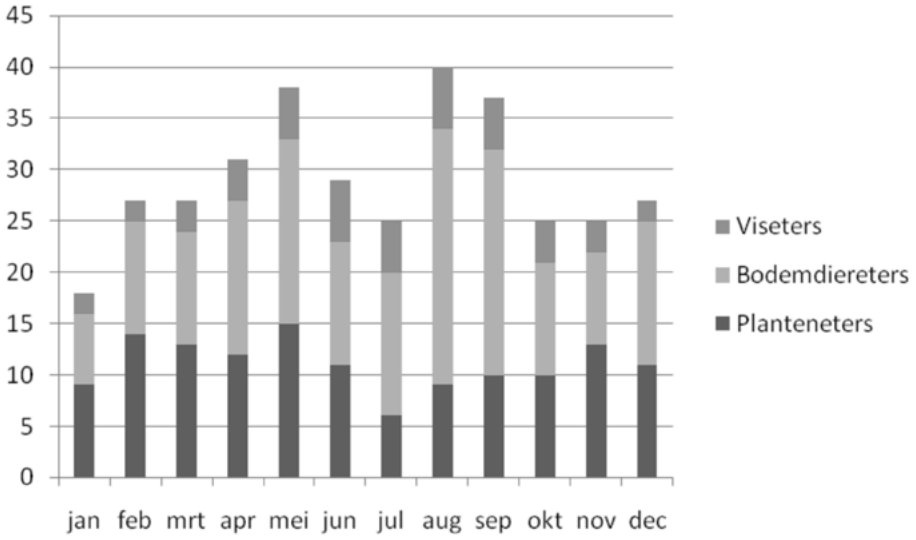

Figuur 1. Cumulatief aantal waargenomen soorten watervogels (viseters, bodemdiereters en planteneters) per maand in 2008 in 't Vroon.

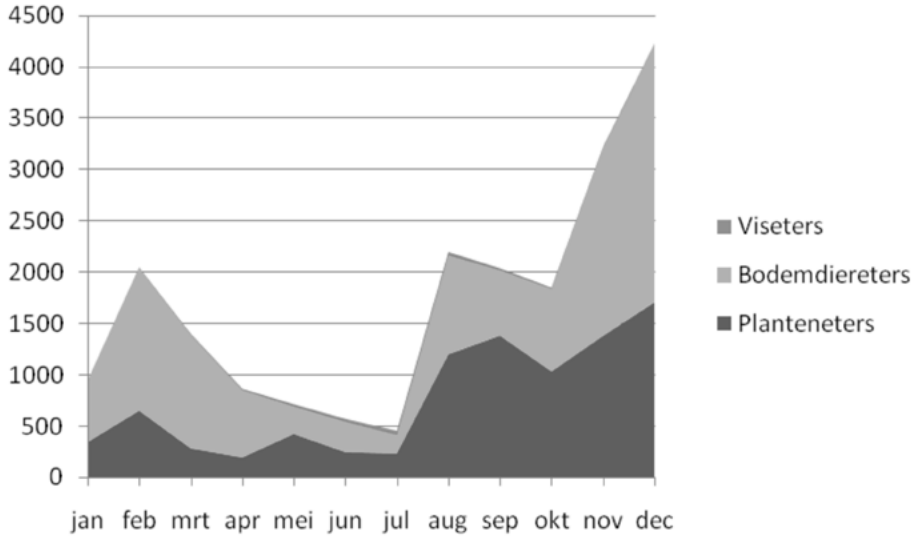

Figuur 2. Cumulatief aantal watervogels (viseters, bodemdiereters, planteneters) per maand in 2008 in 't Vroon.

Resultaten
Soortdiversiteit
In 2008 werden 59 verschillende soorten watervogels vastgesteld in 't Vroon. Het aantal soorten varieerde van 18 in januari 2008 tot maximaal 40 in augustus 2008 (figuur 1). De maanden met de grootste soortdiversiteit waren april, mei, augustus en september. De planteneters en bodemdiereters waren de soortenrijkste voedselgroepen.

Aantallen
In de wintermaanden waren de aantallen watervogels het hoogst; in december 2008 werden meer dan 4000 watervogels geteld (figuur 2). In de zomermaanden waren de aantallen het laagst; in juni en juli werden ca. 500 exemplaren geteld. De talrijkste soortgroepen waren de planteneters en de bodemdiereters, zij bepaalden het seizoenspatroon van het aantal watervogels in 't Vroon.

Viseters
De talrijkste viseters zijn Blauwe Reiger, Dodaars, Kleine Zilverreiger en Lepelaar (tabel 1). De Blauwe Reiger is in alle maanden waargenomen met een piek in juli (12 exemplaren). De Dodaars werd net

Viseters	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Dodaars	1	2	2	6	8	2	2	7	5	3	5	1
Aalscholver	0	0	0	1	2	5	3	5	0	1	0	0
Kleine Zilverreiger	0	0	2	2	5	6	11	2	1	0	0	0
Grote Zilverreiger	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Blauwe Reiger	1	1	3	1	4	8	12	9	4	4	3	3
Purperreiger	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Lepelaar	0	0	0	0	1	3	11	7	5	1	0	0
IJsvogel	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0
totaal	***2***	***3***	***7***	***10***	***20***	***25***	***39***	***31***	***17***	***9***	***9***	***4***

Tabel 1. Aantal viseters per maand in 2008 in 't Vroon

zoals de Blauwe Reiger in alle maanden waargenomen. De werkelijke aantallen zullen hoger zijn, omdat de soort zich meestal aan 't zicht onttrekt. De soort was broedvogel van 't Vroon; in 2008 brachten diverse paren jongen groot. Toen de plas eind december dichtvroor verdwenen de Dodaarzen. De eerste Kleine Zilverreigers werden waargenomen in maart (twee exemplaren). Het aantal nam toe tot een maximum van 11 exemplaren in juli. Na september werden ze niet meer waargenomen. Op 1 juli 2008 zag ik 's avonds om 22:30 een groepje van 9 exemplaren wegvliegen in zuidoostelijke richting. Dit wijst erop dat de Kleine Zilverreigers elders sliepen. Of was ik hier getuige van wegtrek? De Lepelaar was net als de Kleine Zilverreiger een zomergast in het gebied. Het maximum voor deze soort viel in juli (11 exemplaren). De Aalscholvers die in het gebied verbleven, kwamen daar voornamelijk om te rusten. De vogels foerageerden op zee in de Voordelta; dat is aan de andere zijde van de Zeedijk. Zo af en toe werd een exemplaar vissend waargenomen in het gebied. In het najaar werd enkele malen een IJsvogel gezien in de sloten die rond 't Vroon liggen.

Kleine Strandloper, 19 augustus 2008, 't Vroon
Foto: Thomas Luiten

Planteneters

De meeste soorten planteneters behoren tot de eenden en ganzen. In 't Vroon werden 21 soorten planteneters waargenomen (tabel 2). De meeste soorten waren niet erg talrijk. Ze kwamen naar 't Vroon om te overwinteren of bleven tijdelijk als trekvogel. De talrijkste planteneters in 2008 waren Wilde Eend en Grauwe Gans. Beide soorten werden in alle maanden van het jaar vastgesteld. In de wintermaanden waren ze het talrijkst. In het broedseizoen verdwenen de meeste Wilde Eenden. In augustus, na de rui die voor de meeste Wilde Eenden elders plaatsvond, namen de aantallen snel toe. Het winteraantal werd in augustus bereikt; in 2008 was dat ruim 900 exemplaren. Van maart tot en met juli was het aantal Grauwe Ganzen klein. Er verbleven ca. 60 exemplaren in 't Vroon. Dit waren de vogels van de lokale populatie in 2008. In juni bleven alleen nog Grauwe Ganzen achter die succesvol hadden gebroed (26 exemplaren). Het overige deel van de lokale populatie verdween uit 't Vroon en heeft dus elders de rui voltooid. In augustus namen de aantallen Grauwe Ganzen toe tot 240 exemplaren en dat gebeurde nogmaals in november toen er 440 Grauwe Ganzen in 't Vroon werden geteld. Een gekleurringd exemplaar dat als nestjong is geringd in Zuid-Zweden keerde al voor de derde opeenvolgende winter terug in 't Vroon. De vogel werd in al die jaren alleen maar in de periode november – februari gezien in 't Vroon. De Grauwe Ganzen die hier 's winters verblijven, zijn dus deels afkomstig uit de Scandinavische broedpopulatie. De Wilde Eenden en Grauwe ganzen gebruiken 't Vroon als rustgebied en foerageergebied. Beide soorten verlaten het gebied zo nu en dan om op de omliggende landbouwgronden te foerageren. Op wat voor

Planteneters	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Knobbelzwaan	0	5	4	2	2	1	2	0	0	3	3	5
Toendrarietgans	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kolgans	0	42	42	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Grauwe Gans	240	296	90	58	64	26	68	240	280	280	440	434
Indische Gans	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
Sneeuwgans	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Grote Canadese Gans	0	0	2	9	5	0	0	0	32	0	0	0
Parkgans	2	0	7	6	7	10	11	12	28	12	13	12
Brandgans	0	5	0	1	5	0	0	0	0	0	23	2
Rotgans	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nijlgans	2	11	0	2	2	4	2	8	8	7	7	2
Smient	2	60	12	0	0	0	0	13	44	6	117	190
Krakeend	0	7	2	1	2	1	0	0	0	1	0	0
Wintertaling	34	26	8	12	1	1	0	14	26	10	32	50
Wilde Eend	41	160	84	62	295	168	135	895	920	695	700	970
Pijlstaart	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zomertaling	0	0	0	0	4	3	0	0	0	0	0	0
Slobeend	14	14	3	9	9	3	0	0	0	0	9	12
Waterral	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0
Waterhoen	5	4	6	2	2	1	0	2	4	8	7	8
Meerkoet	4	17	21	30	23	28	15	18	44	13	30	29
totaal	***344***	***651***	***283***	***194***	***423***	***246***	***233***	***1203***	***1387***	***1035***	***1384***	***1714***

Tabel 2. Aantal planteneters per maand in 2008 in 't Vroon

schaal dit plaatsvindt weet ik niet omdat dit met name 's nachts en in de vroege ochtend plaatsvindt. Van de Meerkoet en het Waterhoen is een lokale populatie aanwezig in 't Vroon. Beide soorten bleven als laatste achter toen eind december alles was bevroren.

Bodemdiereters

De bodemdiereters zijn met 30 soorten de soortenrijkste groep (tabel 3). De talrijkste bodemdiereters zijn Kievit, Goudplevier, Scholekster en Wulp. De Kievit voert de ranglijst aan. De Kievit was een jaarvogel in 't Vroon en gebruikte het gebied als broedvogel, trekvogel en wintergast. De

Bodemdiereters	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Casarca	0	0	0	0	0	0	0	3	2	0	0	0
Bergeend	5	12	11	27	33	18	6	14	11	5	9	9
Tafeleend	0	3	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Kuifeend	2	4	5	15	19	15	1	9	6	1	2	11
Scholekster	80	85	293	242	29	122	7	32	24	205	179	238
Kluut	0	0	0	0	17	22	19	7	7	2	1	1
Kleine Plevier	0	0	0	6	4	5	12	4	0	0	0	0
Bontbekplevier	0	3	3	11	38	29	3	15	7	0	0	0
Goudplevier	40	900	420	166	0	0	0	500	20	0	0	20
Zilverplevier	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Kievit	295	214	42	36	37	52	56	250	450	509	1490	1980
Kanoet	0	0	0	0	4	0	0	8	0	0	0	0
Kleine Strandloper	0	0	0	0	2	0	0	1	12	3	0	1
Temmincks Strandloper	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Krombekstrandloper	0	0	0	0	0	0	0	10	4	0	0	0
Bonte Strandloper	0	1	25	0	0	0	0	3	20	1	0	3
Kemphaan	0	8	0	1	0	1	10	21	11	7	0	0
Watersnip	0	0	0	0	0	0	0	26	30	11	19	4
Grutto	0	0	0	0	1	12	32	10	0	0	1	1
Rosse Grutto	0	0	0	0	6	0	0	0	3	0	0	0
Regenwulp	0	0	0	15	0	0	1	11	1	0	0	0
Wulp	143	113	176	55	1	0	0	0	22	62	126	131
Zwarte Ruiter	0	0	0	1	0	0	0	2	1	0	0	0
Tureluur	0	0	20	21	71	27	31	6	1	0	0	1
Groenpootruiter	0	0	0	5	4	0	1	2	0	0	0	0
Witgat	0	0	0	0	2	3	10	4	2	0	0	0
Bosruiter	0	0	0	0	0	0	1	4	1	0	0	0
Oeverloper	0	0	0	0	6	0	0	5	5	0	0	0
Steenloper	35	53	120	65	2	1	0	21	0	5	2	110
Grauwe Franjepoot	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
totaal	***600***	***1396***	***1117***	***667***	***278***	***307***	***190***	***969***	***641***	***811***	***1829***	***2511***

Tabel 3. Aantal bodemdiereters per maand in 2008 in 't Vroon

toppositie op de ranglijst had de Kievit te danken aan de grote aantallen in november (1490 exemplaren) en december (1980 exemplaren) 2008. Met het invallen van de vorst eind december verlieten de Kieviten het gebied. De Goudplevier is op Walcheren een doortrekker en wintergast. De vogels die op de akkers van Zuidwestalcheren verbleven namen regelmatig een kijkje in 't Vroon. Het gebied werd door de Goudplevier alleen gebruikt om te rusten. De grootste groep (900 exemplaren) werd waargenomen in februari 2008. In de daaropvolgende winter, september tot en met december 2008, werden vrijwel geen Goudplevieren gezien in 't Vroon. Mogelijk dat door vegetatiesuccessie het gebied minder aantrekkelijk was geworden voor de Goudplevieren. De Scholekster was een jaarvogel in 't Vroon. De Scholeksters in 't Vroon maakten deel uit van een groep van ruim 200 exemplaren die rond Westkapelle verbleef. Met laagwater foerageerden de Scholeksters buitendijks op de Zeedijk. Met hoogwater gingen de Scholeksters rusten; ze deden dat zowel in 't Vroon als op de Zeedijk. In de winterperiode en in 't voorjaar foerageerden de Scholeksters ook in 't Vroon. De Scholekster was in 2008 broedvogel van 't Vroon. Het seizoensmaximum van de Scholekster viel tijdens de voorjaarstrek in maart (293 exemplaren). De Wulp werd alleen niet in de zomermaanden waargenomen in 't Vroon. De laatste groepjes waren verdwenen in mei en de eerste groepjes verschenen weer in september. De winterpopulatie bestond uit 140-180 exemplaren. De Wulpen sliepen en rustten in 't Vroon, maar foerageerden voornamelijk in de landbouwgebieden buiten 't Vroon. Bijzonder was het tal-

Kemphaan, 17 augustus 2008, 't Vroon
Foto: Thomas Luiten

rijke voorkomen van de Steenloper in 't Vroon. Met name in de winterperiode werden soms grote groepen foeragerend waargenomen. Grote groepen werden geteld in maart (120 exemplaren) en december (110 exemplaren). De Steenlopers maakten deel uit van een groep die op de Zeedijk van Westkapelle verbleef. De soort foerageerde daar met laagwater op de Zeedijk en de paalhoofden. Het op grote schaal binnendijks foerageren van de Steenloper is een recent fenomeen in de omgeving van Westkapelle. Op doortrek in het voorjaar en najaar werden veel soorten steltlopers gezien in 't Vroon. Het zijn broedvogels van Scandinavische landen en Rusland. In 2008 waren dat onder andere Bontbekplevier, Kanoet, Kleine Standloper, Temmincks Strandloper, Krombekstrandloper, Bonte Strandloper, Kemphaan, Rosse Grutto, Regenwulp, Zwarte Ruiter, Groenpootruiter, Witgat, Bosruiter en Oeverloper. In 't Vroon werd in 2008 een grote soortenrijkdom van deze noordelijke steltlopers vastgesteld, maar in kleine aantallen. Steltlopers die in 't Vroon hebben gebroed zijn Kluut,

Rosse Grutto, 5 augustus 2008, 't Vroon
Foto: Thomas Luiten

Kleine Plevier, Bontbekplevier, Tureluur, Kievit en Scholekster. De bodemdieretende eenden Bergeend (maximaal 33 exemplaren in mei) en Kuifeend werden in alle maanden van het jaar waargenomen.

Belang van 't Vroon voor watervogels

Direct na aanleg van het natuurgebied 't Vroon werd het gekoloniseerd door een groot aantal soorten watervogels dat daar voorheen niet voorkwam. Een klein deel van de waargenomen soorten is standvogel in 't Vroon, de meeste soorten zijn trekvogel of wintergast. De verblijftijd kan zeer kort zijn (een dag), maar ook enkele maanden bedragen. De watervogels kwamen daar om te foerageren, rusten, slapen en broeden. Met name het open water is belangrijk voor de vele soorten watervogels: toen 't Vroon dichtvroor in december 2008 verdwenen alle watervogels. Het ontbreken van opgaande vegetatie in 't Vroon is een belangrijke factor. De watervogels zien dan namelijk de predators beter aankomen en kunnen zo tijdig vluchten. Daarom is het belangrijk dat het gebied zijn open karakter blijft houden.

Broedgebied

In 't Vroon kwam in 2008 een grote verscheidenheid aan watervogels tot broeden. In de rietkragen hebben Grauwe Gans, Nijlgans, Wilde Eend, Dodaars, Meerkoet en Waterhoen gebroed. In de vochtige graslanden en op de akkers hebben Tureluur, Kievit en Scholekster gebroed. Op de schaars begroeide oevers broedden Kluut, Kleine Plevier en Bontbekplevier. Een uitgebreid verslag van de broedvogels van 't Vroon is te lezen in het vorige nummer van 't Zwelmpje.

Foerageergebied

In 't Vroon is voor diverse voedselgroepen voedsel voorhanden, getuige de aanwezigheid van viseters, planteneters en bodemdiereters. In de diepste delen werd gefoerageerd door viseters. In het ondiepe water werden grondeleenden en steltlopers vastgesteld. In de graslanden en op de schaars begroeide delen foerageerden ganzen, eenden, Wulp, Kievit, Scholekster, Steenloper en Goudplevier.

Slaapplaats en rustplaats

Het open water biedt veiligheid tegen predators. Watervogels slapen daarom graag in (ondiep) water. Watervogels die naar t' Vroon komen om te slapen zijn onder andere Grauwe Gans, eenden, meeuwen en steltlopersoorten (Wulp en Kievit). De functie van 't Vroon als slaapplaats is nog onvoldoende onderzocht. Overdag komen er diverse soorten naar 't Vroon om te rusten. Dat zijn onder andere eenden (Wilde Eend en Smient foerageren vaak 's nachts), reigers, steltlopers en meeuwen. Het gebied wordt als hoogwatervluchtplaats (hvp) gebruikt door onder andere Scholekster en Steenloper.

Floor Arts